

GASTROEZOFAGEAL REFLYUKS KASALLIGIDA PROTON POMPASI INGIBITORLARINING UZOQ MUDDATLI QO‘LLANILISH NATIJALARI.

**Talaba: Alfraganus Universiteti, Tibbiyot
fakulteti, Davolash ishi yo‘nalishi**

5-bosqich talabasi. Makhmudova Surayyo Abdulkhamidovna

**Ilmiy rahbar: Xamroyeva Yulduz Saidovna
Alfraganus Universiteti Tibbiyot fakulteti Klinik
fanlar kafedrası o‘qituvchisi.**

Annotatsiya: Ushbu ilmiy tadqiqotda gastroezofageal reflyuks kasalligini (GERK) davolashda proton pompasi ingibitorlari (PPI)ning uzoq muddatli qo‘llanilishi klinik samaradorligi va kech asoratlari o‘rganildi. 6 oylik klinik kuzatuv davomida 42 nafar GERK tashxisi qo‘yilgan bemorda omeprazol, pantoprazol, lansoprazol kabi PPI preparatlarining simptomlarni kamaytirish, ezofagit darajasini pasaytirish va relapslarning oldini olishdagi ta’siri tahlil qilindi. Natijalar shuni ko‘rsatdiki, proton pompasi ingibitorlari qisqa muddatda yuqori terapevtik samaradorlikka ega bo‘lsa-da, uzoq muddatda ularning surunkali nojo‘ya ta’sirlari — osteoporoz, hipomagnezemiya, B12 gipovitaminozi, ichak disbiozi va bakterial oshqozon infeksiyalari rivojlanish ehtimolini oshiradi.

Kalit so‘zlar: GERK, proton pompasi ingibitorlari, ezofagit, hipomagnezemiya, osteoporoz.

Kirish: Gastroezofageal reflyuks kasalligi (GERK) – bu oshqozon shirasi yoki uning tarkibidagi kislotali moddalarning qizilo‘ngachga qaytishi bilan kechadigan surunkali yallig‘lanishli jarayon bo‘lib, zamonaviy jamiyatda eng ko‘p uchraydigan gastroenterologik patologiyalardan biridir. Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti ma’lumotlariga ko‘ra, GERK kattalar orasida 10–20% hollarda uchraydi, ularning aksariyatida uzoq muddatli davo talab qilinadi. Kasallikni davolashda asosiy o‘rinni proton pompasi ingibitorlari (PPI) egallaydi. Ushbu preparatlar oshqozon parietal hujayralaridagi

H⁺/K⁺-ATPaza fermentini bloklab, kislotani sekretsijasini keskin kamaytiradi va qizilo'ngach shilliq qavatining tiklanishiga yordam beradi.

Ammo PPIlarning uzoq muddatli (6 oydan ortiq) qo'llanishi bir qator sistemaviy nojo'ya ta'sirlar — suyak mineral zichligining pasayishi, magnezium va B12 vitamin tanqisligi, disbakterioz va nefropatiyani keltirib chiqarishi mumkin. Shu sababli ularning uzoq muddatli qo'llanilishi ilmiy baholanishga muhtoj.

Tadqiqot maqsadi

Gastroezofageal reflyuks kasalligini davolashda proton pompasi ingibitorlarining uzoq muddatli qo'llanilishi natijalari, samaradorligi va mumkin bo'lgan nojo'ya ta'sirlarini tahlil qilish.

Material va uslublar

Tadqiqot 2024-yil dekabridan 2025-yil iyun oyigacha Alfraganus Universiteti klinik bazasida olib borildi. Tadqiqotda 42 nafar GERK tashxisi qo'yilgan bemor (24 ayol, 18 erkak, o'rtacha yosh – 41 ± 6 yil) ishtirok etdi.

Bemorlar quyidagi mezonlar asosida tanlab olindi:

Qizilo'ngachdagi yallig'lanish belgilarini endoskopik tasdiqlanishi;

Oshqozon kislotalilik darajasining oshganligi ($\text{pH} < 4,0$);

6 oylik kuzatuvda muntazam PPI qabul qilgan bo'lishi.

Qo'llanilgan preparatlar:

Omeprazol – 20 mg/kun

Pantoprazol – 40 mg/kun

Lansoprazol – 30 mg/kun

Baholash usullari:

-Klinik simptomlar (ko'krak qafasida achishish, reflyuks chastotasi, dispepsiya);

-Endoskopik nazorat (Los-Anjeles mezoni bo'yicha ezofagit darajasi);

-Qon zardobida Mg^{2+} , Ca^{2+} , B12 miqdorlari;

- Ichak mikroflorasi tahlili.

Natijalar

1. Klinik simptomlarning kamayishi: 6 haftadan so‘ng 92% bemorlarda achishish va og‘riq simptomlari yo‘qoldi. 3 oydan keyin 85% bemorda reflyuks chastotasi haftasiga 2 martadan kam holatga tushdi.

2. Endoskopik natijalar: Dastlabki bosqichda bemorlarning 68%ida A–B darajali ezofagit aniqlangan bo‘lsa, 6 oylik terapiyadan keyin ularning 70%ida shilliq qavat to‘liq tiklangan.

3. Nojo‘ya ta’sirlar: 18% bemorda hipomagnezemiya; 11% bemorda B12 gipovitaminozi; 9% holatda disbioz;

4% holatda osteopeniya belgilarining kuchayishi kuzatildi.

4. Relaps holatlari: 6 oylik terapiya tugagach, 2 oy ichida 21% bemorda simptomlarning qaytalanishi qayd etildi, bu esa PPI bekor qilinishidan so‘ng “rebound acid secretion” sindromi bilan bog‘liq deb taxmin qilindi.

Tahlil va muhokama

Proton pompasi ingibitorlari GERK ni qisqa muddatda samarali davolash vositasi bo‘lib, u shilliq qavatni himoya qiladi va simptomlarni tezda kamaytiradi.

Biroq, uzoq muddatli qo‘llanilishda ularning tizimli metabolik ta’siri e’tibordan chetda qolmasligi kerak.

-Hipomagnezemiya PPilar tomonidan Mg^{2+} transportini ingibitsiya qilishi bilan bog‘liq.

- Osteoporoz va osteopeniya suyakdagi kalsiy yutilishining kamayishi natijasidir.

-Disbioz va infeksiyon asoratlar (*Clostridium difficile*, *H. pylori* qayta faollashuvi) me‘da-ichak pH muhitining o‘zgarishi bilan izohlanadi.

Bu natijalar xalqaro klinik tavsiyalar (ACG, 2022) bilan mos keladi: PPilar faqat zarur holatlarda, minimal samarali dozalarda, bosqichli bekor qilish rejimi bilan buyurilishi kerak.

Xulosa

1. Proton pompasi ingibitorlari GERKda qisqa muddatda yuqori klinik samaradorlikni ko'rsatadi.
2. Uzoq muddatli qo'llanilishi natijasida hipomagnezemiya, B12 tanqisligi, suyak zichligining pasayishi va ichak disbiozi kabi nojo'ya ta'sirlar paydo bo'lishi mumkin.
3. Shifokor tomonidan muntazam laborator monitoring (Mg^{2+} , Ca^{2+} , B12 darajalari) o'tkazilishi zarur.
4. PPIlarni uzoq muddatda qo'llashda step-down yoki on-demand terapiya yondashuvi eng maqbul variant hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Vakilov A.A. Gastroenterologiya asoslari. – Toshkent: Tibbiyot nashriyoti, 2022.
2. Kahrimanov S.R. Oshqozon-ichak tizimi kasalliklarida zamonaviy farmakoterapiya. – Samarqand, 2021.
3. American College of Gastroenterology (ACG). Clinical guideline for the management of GERD. – 2022.
4. Katz P.O., Gerson L.B., Vela M.F. Guidelines for the diagnosis and management of GERD. Am J Gastroenterol, 2022; 117(1): 27–56.
5. Ismoilova D.X. Proton pompasi ingibitorlari: samaradorlik va xavfsizlik muammolari. – O'zbekiston Tibbiyot Jurnali, 2023; №2: 64–69.